

Relacja z dziewiątej międzynarodowej konferencji naukowej ESHS 2020 w Bolonii

W dniach 31 sierpnia – 3 września 2020 r. odbyła się dziewiąta międzynarodowa konferencja naukowa z historii nauki zorganizowana przez Europejskie Towarzystwo Historii Nauki (*European Society for the History of Science, ESHS*) we współpracy z działającym na Uniwersytecie w Bolonii Międzynarodowym Centrum Historii Uniwersytetów i Nauki (*International Centre for the History of Universities and Science, CIS*) i Włoskim Towarzystwem Historii Nauki (*Società Italiana di Storia della Scienza, SISS*). Hasło przewodnie konferencji brzmiało: „Aspekty kultury wizualnej, materialnej oraz percepcyjnej w historii nauki” (*Visual, Material and Sensory Cultures of Science*). Konferencja z powodu panującej pandemii COVID-19 odbyła się w formie zdalnej. Decyzja o zorganizowaniu konferencji terminowo, ale w formie zdalnej zapadła wiosną. Organizatorzy musieli rozwiązać nieznanne do tej pory problemy z tym związane; w mojej ocenie zrobili to znakomicie, o czym będzie mowa w dalszej części sprawozdania.

Spotkanie historyków nauki z całego świata przebiegało według planu znanego z poprzednich konferencji ESHS¹. Konferencję rozpoczęło przywitanie gości przez władze ESHS, CIS i SISS. W wystąpieniach podkreślano, że w trudnych czasach pandemii udało się zorganizować konferencję zgodnie z wcześniejszym planem. Szczególnie zaznaczano, że do udziału w konferencji zgłosiło się ponad sześćset osób z blisko pięćdziesięciu krajów ze wszystkich zamieszkałych kontynentów. Obawy o kształt współpracy międzynarodowej zgłaszane na londyńskim spotkaniu w 2018 r. odeszły w niepamięć; w 2020 r. uwagę wszystkich zaprzętał problem panującej pandemii i wynikające z tego poważne trudności dla naukowców, a szczególnie dla historyków nauki. Szczególnie często zwracano uwagę na osamotnienie i brak możliwości osobistych kontaktów, wyrażając nadzieję, że udział w konferencji ESHS przynajmniej w części pomoże zaradzić tym kłopotom.

Kolejnym punktem inauguracji były plenarne wykłady. Pierwszy z nich wygłosił laureat Nagrody im. Gustava Neuenschwandera prof. Kostas Gavroglu (Uniwersytet w Atenach), który przedstawił wykład *The Sisyphean fate of historians of science*. Trzy kolejne wystąpienia, tzw. *Young Scholar Lectures*, wygłosili młodzi adepci historii nauki. Ten cykl odczytów rozpoczęła Clara Floresna (Universitat Autònoma de Barcelona), która mówiła o swych badaniach nad przykładami ignorancji naukowej w historii nauki. Prelegentka nawiązywała do agnotologii², współczesnej wersji obskurantyzmu i badań nad tym zjawiskiem. Przedstawiciel gospodarzy, Paolo Savoia, przekonywał słuchaczy, że do stworzenia metody naukowej walenie przyczynili się rzemieślnicy – balwierze, garbarze, gór-

1 Por. B. Bienias, *Relacja z międzynarodowej konferencji naukowej ESHS 2018 w Londynie*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” t. 63, 2018, nr 4, s. 174–175.

2 Słowo *agnotologia* (ang. *agnotology*) zostało wprowadzone przez amerykańskiego uczonego prof. Roberta Proctora, badacza zjawiska rozpowszechniającej się ignorancji naukowej w czasach dynamicznego wzrostu rzetelnej i sprawdzonej wiedzy naukowej. Po konsultacji z brytyjskim historykiem nauki prof. Iainem Boalem Proctor stworzył neologizm powstały z połączenia greckiego słowa *agnōsis* oraz sufiksu *-logos*.

nicy, ogrodnicy, którzy naocznie i namacalnie poznawali, a następnie opisywali naturę, w ten sposób inicjując odejście od arystotelesowskiej filozofii przyrody, a przez opisywanie i upowszechnianie swych doświadczeń wprowadzając nową metodologię nauki do szerokiego grona. Trzeci wykład przedstawiła Sietske Franzen (Bibliotheca Hertziana), która zwróciła uwagę na znaczenie badań nad wpływem rozwoju mediów wizualnych (Internetu, telewizji) nie tylko na upowszechnianie rezultatów naukowych, lecz także na zmiany metodologiczne wielu dyscyplin naukowych.

Przed oficjalnym rozpoczęciem konferencji odbyło się otwarte dla publiczności spotkanie redakcji czasopisma „Centaurus”, które prowadził redaktor naczelny Koen Vermier. Pierwszy dzień zakończyło spotkanie grupy młodych badaczy skupionych w *Early Career Network Working Group*. Koordynatorem tego spotkania był Matthieu Husson.

Począwszy od wtorkowego poranka, wystąpienia uczestników konferencji odbywały się w 11 równoległych tematycznych sympozjach oraz sesjach niezależnych referatów. Zorganizowano ponad 100 takich spotkań, podczas których zaprezentowano blisko 420 krótkich, około 20-minutowych wystąpień. Bardzo wiele z nich poświęcono historii nauk ścisłych; ponad 80 indywidualnych odczytów miało związek z historią matematyki, blisko drugie tyle – astronomii i fizyki. Moją uwagę zwróciło wieloczęściowe sympozjum na temat wizualnych i materialnych aspektów kultury w matematyce antycznej. Spotkanie to zorganizowały Karine Chemla³ (CNRS/Université de Paris) oraz Adeline Reynaud (CNRS). W swych odczytach uczeni z kilkunastu krajów, z wielu stron świata przedstawili wyniki badań z ostatnich kilkadziesiąt lat. W trakcie pierwszej sesji zaprezentowali schematyczne, wsparte rysunkami lub gotowymi diagramami antyczne metody prowadzenia rachunków. Następnie pochyliли się nad problemem edycji tekstów matematycznych i pokazali, jak różne sposoby ilustrowania tekstu, jego podziału na kolumny i inne zabiegi były zależne od cywilizacyjnych, kulturowych, ale także materialnych warunków. Na koniec zaprezentowano rozumowania matematyczne prowadzone z wykorzystaniem diagramów i prostych ilustracji oraz pokazano, jak posługiwano się tą metodą w kształceniu matematycznych umiejętności młodych adeptów matematyki i astronomii w czasach starożytnych.

Zwróciłam uwagę jeszcze na dwa odczyty. Salvatore Esposito (INFN Napoli) przypomniał, jak Richard Feynmann wizualizował kwantowy świat za pomocą diagramów (dziś noszących jego nazwisko). Gisele Dalva Secco (Universidade Federal de Santa Maria, Brazylia) w swym wystąpieniu argumentowała na przykładzie dowodu twierdzenia o czterech barwach, że dowody wspierane komputerowo zmieniły metodologię matematyki⁴.

- 3 Prof. Chemla jest znanym historykiem matematyki i sinologiem. Krytyczne tłumaczenie chińskiego arcydzieła *Dziewięć rozdziałów o sztuce matematyki* na francuski przyniosło jej światową sławę. Kilka dni przed konferencją w Bolonii prof. Chemla została uhonorowana przez Europejskie Towarzystwo Matematyczne (EMS) nagrodą *Otto Neugebauer Prize* przyznawaną najwybitniejszym historykom matematyki.
- 4 Hipoteza, że do klasycznego pomalowania dowolnej (płaskiej) mapy politycznej wystarczą cztery kolory, łączona jest z nazwiskiem Francisca Guthriego (1852 r.), chociaż znana była już wcześniej. Ten z pozoru prosty fakt pozostawał bez dowodu do 1976 r. Wtedy to Kenneth Appel i Wolfgang Haken z University of Illinois ogłosili, że zweryfikowali tę hipotezę pozytywnie (K. Appel, W. Haken. *Every Planar Map Is Four Colorable*. „Bulletin of the American Mathematical Society” t. 82, 1976, s. 711–712). Okazało się jednak, że ich dowód nie ma tradycyjnej formy, gdyż uczeni do rozważenia wielu przypadków, w swej liczbie przekraczających ludzkie możliwości, wykorzystali algorytmy (Johna Kocha), które po zaimplementowaniu na odpowiednim sprzęcie dały potwierdzenie hipotezy. Dowód ten przez wiele lat budził sprzeciw dużej grupy matematyków. Twierdzenie o czterech barwach do dziś nie ma tradycyjnego dowodu, chociaż ten komputerowy został znacznie uproszczony i grupa wątpiących w jego poprawność znacznie zmalała.

Niewielu uczonych z Polski lub związanych z Polską prezentowało swe wyniki w Bolonii. W sumie było ich zaledwie sześcioro. Z Instytutu Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN udział w konferencji wzięły dwie osoby: niżej podpisana oraz słuchaczka Studium Doktoranckiego Joanna Zwierzyńska. W zorganizowanym przeze mnie symposium *How to create a new scientific school?* poruszony został temat współpracy polskich i rosyjskich matematyków oraz logików w pierwszej połowie XX w. Polsko-radzieckie kontakty matematyków i logików w dwudziestoleciu międzywojennym to bardzo interesujący przykład współpracy uczonych z dwóch różnych, wrogich, systemów politycznych. Fenomen ten pokazuje, że do oceny wpływu polityki na naukę konieczne są rzetelne badania archiwalne, wiedza z zakresu historii powszechnej, ale również z historii rozważanych dyscyplin; przydaje się także dystans do zbyt często pojawiających się stereotypów na temat systemów politycznych⁵. Wróćmy do tematu sesji. Referat o getyńskich korzeniach założycieli warszawskiej i moskiewskiej szkoły matematycznej przedstawiła Danuta Ciesielska, a wystąpienie uzupełniła informacjami o dalszej współpracy przedstawicieli tych szkół. Joanna Zwierzyńska zaś zaprezentowała korespondencję między matematykiem Samuelem Dicksteinem i fizykiem Władysławem Natansonem poświęconą ich wieloletniej dyskusji m.in. na temat kontaktów polskich uczonych z zagranicznymi badaczami. Galina I. Sinkevich (Petersburski Państwowy Uniwersytet Architektoniczno-Budowlany) przypomniała międzynarodowe konferencje zorganizowane w Moskwie⁶: zastosowań rachunku tensorowego w 1934 r.⁷ i topologii w 1935 r. Warto przypomnieć, że były to pierwsze na świecie wysokospecjalistyczne konferencje międzynarodowe. Wiesław Wójcik (Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie) mówił o powstaniu Warszawskiej Szkoły Matematycznej i jej wpływie na kierunek światowych badań w zakresie logiki matematycznej. Poza tym referaty wygłosiły jeszcze trzy osoby reprezentujące polskie instytucje. Stefano Gulizia (PIASt PAN) przedstawił wyniki swych badań na temat produkcji i wymiany astronomicznych modeli służących do publicznych pokazów w Środkowej Europie w latach 1570–1640. W odczycie poruszona została również tematyka korespondencji naukowej uczonych tego okresu: Jana Komenskigo i Jana Heweliusza. Gabriela Besler (Uniwersytet Śląski w Katowicach) mówiła o korespondencji Gottloba Fregego z włoskimi matematykami, a Hanna Bazhenova (Instytut Europy Środkowej w Lublinie) o swych badaniach nad historią Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

- 5 Nieprzyjemnym dla Polaków zgrzytem była informacja, którą znaleźliśmy w streszczeniu sesji *Internationalism, Nationalism and Localism. Images and Places of Mathematics in Europe from Napoleon to the Wars of the Twentieth Century*. Dwie włoskie historyczki matematyki argumentowały, że państwa narodowe Włochy i Niemcy to kraje, w których od czasów napoleońskich rząd dbał o rozwój matematyki, a międzywojenna Polska to przykład (jedyne!) kraju, w którym wojny XX w. zakłóciły pozytywną rolę państwa, a narastający nacjonalizm tu właśnie znalazł szczególnie podatny grunt i doprowadził do rządów totalitarnych. Zob. M.T. Borgato, E. Luciano, *S75 – Internationalism, Nationalism and Localism. Images and Places of Mathematics in Europe from Napoleon to the Wars of the Twentieth Century*, [w:] *ESHS Bologna 2020, 9th Conference of the European Society for the History of Science, Visual, Material and Sensory Cultures of Sciences, Bologna (Italy), 31 August – 3 September 2020, Program & Book of Abstracts*, s. 24.
- 6 Por. J. Róźiewicz, *Kontakty polsko-radzieckie w latach 1919–1938*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” t. 12, 1967, nr 4, 769–799.
- 7 S. Gołąb, *Międzynarodowa Konferencja Zastosowań Rachunku Tensorowego w Moskwie w 1934 r.*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” t. 17, 1972, nr 4, 743–746.

Drugi dzień konferencji zakończyła prezentacja dokumentalnego filmu *The Decision. Edoardo Amaldi and science without borders*⁸, po którym przy wirtualnym okrągłym stole dyskutowali Ugo Amaldi (CERN, TERA Foundation), John Krige (Georgia Institute of Technology), Luciano Maiani (Sapienza Università di Roma) oraz Adele La Rana (University of California Riverside). Z kolei trzeci dzień konferencji zwieńczyła pasjonująca dyskusja na temat perspektyw, jakie dała możliwość tworzenia i udostępniania cyfrowych prezentacji obiektów muzealnych oraz wynikających stąd wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć historycy nauki i muzealnicy. Francis Neray (Cambridge) przedstawił prace zespołu zajmującego się cyfrowym udostępnieniem korespondencji Karola Darwina. Prace nad tym zasobem, który składa się z ponad 15 000 listów, trwają od dziesiątków lat. Prelegent przedstawił zarys historii projektu digitalizacji kolekcji, podkreślił jednak, że powołanie zespołu zajmującego się zachowaniem i udostępnieniem kolekcji w postaci cyfrowej nie przerwało wcześniejszych prac edytorskich i nadal wydawane są kolejne tomy korespondencji w tradycyjnej, książkowej postaci. Neray w swym wystąpieniu wspominał, że to najnowsza technologia cyfrowa i znaczący postęp w szybkości przesyłu danych dziś, w dobie pandemii, umożliwia uczynom z całego świata prawie nieograniczony dostęp do materiałów archiwalnych znajdujących się w kolekcji, a to umożliwiło kontynuację badań. Kolejne wystąpienie pozostawiło nas na brytyjskiej ziemi. Jessica Bradford (Science Museum w Londynie) przedstawiła korzyści, jakie odniesiemy z przeprowadzki muzeum do jego nowej siedziby. Jej zdaniem najważniejszą z nich jest skatalogowanie i wykonanie cyfrowych prezentacji wszystkich zgromadzonych w Londynie artefaktów. Z końcem sierpnia 2020 r. wykonano dokumentację ponad 93 000 obiektów; do końca 2023 r. planowane jest zwiększenie tej liczby do ponad 200 000. Mnie zachwyciła prezentacja muzeum Leonarda da Vinci w Mediolanie (Museo Nazionale Scienza e Tecnologia Leonardo da Vinci). Obraz jest więcej wart niż słowa, a czytelnicy niniejszego sprawozdania mogą odtworzyć przebieg okrągłego stołu i tak jak ja zobaczyć zbiory Muzeum Leonarda da Vinci⁹.

Konferencję zakończyły wybory władz ESHS. Wybory odbyły się wyjątkowo sprawnie, z wykorzystaniem systemu do głosowania udostępnionego przez brytyjskie towarzystwo.

Na koniec sprawozdania chciałabym wrócić do kwestii technicznych. ESHS Bologna 2020 Conference była pierwszym odbywającym się zdalnie tak dużym spotkaniem historyków nauki. Od prawie pół roku przywykliśmy do spotkań, wykładów, seminariów, posiedzeń i zebrań odbywających się on-line, ale konferencja, a właściwie kongres, z równoczesnym udziałem kilkuset osób, to wydarzenie w zupełnie innej skali. Trzeba było znaleźć odpowiednie rozwiązanie techniczne. Organizatorzy jako „miejsce” spotkań wybrali platformę MS Teams. Chociaż wielu uczestników konferencji dobrze znało to rozwiązanie, to organizatorzy zapewнили wsparcie techniczne, które przydawało się, tym, którzy sobie z „Teamsami” nie radzili. Każde spotkanie odbywało się w osobnym wirtualnym „pokoju” spotkań, w którym poza organizatorami, prowadzącymi i uczestnikami był obecny techniczny przedstawiciel organizatorów, odpowiedzialny za pomyślny przebieg obrad.

8 Film jest dostępny w Internecie: Documentary “The Decision. Edoardo Amaldi and science without borders”, www.youtube.com/watch?v=ZiepteoZLBQ [dostęp 19.10.2020].

9 Nagranie dostępne jest w Internecie: R. T. The Digital Life of Objects and Images: Challenges and Perspectives for the History of Science, www.youtube.com/watch?v=sWKFX5ERk50 [dostęp 19.10.2020].

Dla organizatorów spotkań pokoje były otwarte od 20 sierpnia. Mieliśmy dużo czasu, aby przeciwyczyć naszej prezentacji, a w razie kłopotów mogliśmy prosić „wsparcie techniczne” o pomoc. Uczestnicy spotkań do „pokoju” mogli wejść dopiero na kwadrans przed planowym terminem spotkania, proszono ich o wyłączenie kamery i mikrofonu, aby nic nie rozpraszało prelegenta. Prowadzący spotkanie odbierali pytania od uczestników w formie pisemnej, na czacie, przygotowywali się do podsumowania wystąpień i zadawali pytania dopiero w czasie przeznaczonym na dyskusję i zapraszali chętnych do wygłoszenia komentarza. To rozwiązanie okazało się, w mojej ocenie, lepsze niż tradycyjna forma ustnego zgłaszania pytań i komentarzy po referacie. Uczestnicy konferencji nie byli anonimowi – nikt nie zapomniał identyfikatora w hotelu, bo każdy podczas logowania podawał imię i nazwisko. Wiadomo było, kto zadał pytanie, jaka jest jego treść, a w razie wątpliwości każdy samodzielnie mógł odtworzyć treść pytania i sprawdzić, kto je zadał. Widzę również duże korzyści w zdalnej formie wyświetlania prezentacji. Co prawda sporo osób miało kłopoty z wyświetleniem prezentacji, ale były one zwykle związane z konfliktem sprzętowym (Microsoft *versus* Apple), a czasem z miejscem pobytu prelegenta (Rosja, Chiny), jednak podczas wszystkich odczytów kłopoty te udało się rozwiązać w bardzo rozsądnym czasie. Wyświetloną prezentację każdy z uczestników oglądał na ekranie własnego komputera i mógł ją dostosować do swych potrzeb tak, aby tekst był czytelny, a ilustracje duże i wyraźne. Kolejną pozytywną cechą, jaką spostrzegłam, była możliwość szybkiego przemieszczania się między wirtualnymi pokojami. Wyjście i wejście z wirtualnego pokoju może być zupełnie bezgłośnie, a samo przemieszczenie trwa zaledwie kilkanaście sekund. W ten sposób bez trudu można było wysłuchać wybranych odczytów, przechodząc z jednej sesji do innej. Czy dostrzegłam jakieś negatywne cechy zdalnej konferencji? Tak. Najważniejszą z nich, w mojej opinii, była trudność z nawiązaniem nowych kontaktów. Nie było wirtualnych korytarzy, schodów, wind, wspólnych posiłków. W przypadku tej konferencji sprawa na szczęście nie okazała się beznadziejna, gdyż organizatorzy uczestnikom konferencji przekazali listę nazwisk osób zarejestrowanych do udziału w obradach wraz z adresami e-mailowymi (co w czasach RODO wymagało zdobycia ich zgody). Każdy mógł nawiązać kontakt, wykorzystując te dane. Wiem, że wiele osób skorzystało z tej możliwości. Mam nadzieję, że ta konferencja, tak jak wiele poprzednich, również przyczyni się do rozwoju historii nauki, a my, jej badacze, po „wielkiej zarazie” naszych czasów spotkamy się w Bolonii już osobiście, w budynkach założonego w 1088 r. uniwersytetu.

Danuta Ciesielska

Instytut Historii Nauki PAN im. L. i A. Birkenmajerów
ORCID 0000-0002-3190-5617

Rozstrzygnięcie ósmej edycji Nagrody im. Jana Jędrzejewicza

28 września 2020 r. odbyła się uroczystość wręczenia Nagrody im. Jana Jędrzejewicza autorowi najlepszej polskiej książki z dziedziny historii nauki i techniki w ósmej edycji konkursu. Nagroda, która przyznawana jest corocznie od 2013 r., jest wspólną inicjatywą Rady Miasta Płońska (fundatora Nagrody), Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN oraz Kasy im. Józefa Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki. Przedstawiciele tych instytucji wchodziły w skład Kapituły Nagrody, która wybierana jest na trzyletnią kadencję.

Patronem Nagrody jest Jan Walery Jędrzejewicz (1835–1887), który był cenionym lekarzem, pasjonatem astronomii i meteorologii, a także niestrudzonym popularyzatorem nauki blisko związanym z Płońskiem. W 1872 r. z własnych środków wybudował tam i wyposażył najnowocześniejszą aparaturą obserwatorium astronomiczne, gdzie w latach 1875–1878 prowadził obserwacje nieba i odczyty pomiarów meteorologicznych. Jego badania gwiazd podwójnych zdobyły międzynarodowe uznanie, a wyniki swoich obserwacji publikował na łamach prestiżowych periodyków. Był też autorem podręcznika do astronomii pt. *Kosmografia* (1886), wydanego nakładem Kasy im. Józefa Mianowskiego.

Do tegorocznej edycji konkursu zgłoszono dziesięć tytułów (patrz Załącznik), omawiających zagadnienia z dziedziny historii nauk ścisłych, medycznych oraz humanistycznych. Sytuacja epidemiczna wpłynęła zarówno na przebieg posiedzenia Kapituły (które odbyło się w trybie zdalnym), jak także ceremonii wręczenia Nagrody (które przeprowadzono w trybie hybrydowym). Jak co roku, uroczystości odbyły się w Miejskim Centrum Kultury w Płońsku, gdzie zgromadzonych gości przywitał pan Andrzej Pietrasik, Burmistrz Miasta Płońska. Następnie popularnonaukowy, przekrojowy wykład o Drodze Mlecznej poprowadził on-line prof. Grzegorz Pojmański z Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego.

Po około godzinnej prelekcji nastąpiło połączenie z prof. Jarosławem Włodarczykiem (Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN), Przewodniczącym Kapituły Nagrody im. Jana Jędrzejewicza, który pokrótce przedstawił prace Kapituły w ósmej edycji konkursu, omówił zgłoszone tytuły oraz ogłosił werdykt. W tym roku Laureatką została Anna Mateja za książkę *Recepta na adrenalinę. Napoleon Cybulski i krakowska szkoła fizjologów* (Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2019). W swoim werdykcie Kapituła podkreśliła, że praca Anny Matei ukazuje wartości rzetelności naukowej i postawy prospołecznej, które mogą stać się wzorcem dla współczesnych badaczy. Jednocześnie Kapituła zwróciła uwagę, że książka napisana jest w stylu najlepszej eseistyki anglosaskiej z dziedziny historii nauki, a tak skonstruowany temat może zainteresować szeroką publiczność, także zagraniczną, i niekoniecznie związaną z historią nauk medycznych. Kapituła podkreśliła, że przyznana Nagroda jest także wyrazem uznania dla pracy, jaką Laureatka włożyła w powstanie drugiej zgłoszonej do tegorocznej edycji Konkursu książki pt. *Poznawanie Kępińskiego. Biografia psychiatry* (Wydawnictwo Literackie, Kraków 2019). Obydwie te prace świadczą o talencie Autorki do opowiadania historii nauki w sposób angażujący czytelnika, a jednocześnie poparty sumiennymi badaniami materiału źródłowego.

Fot. 1. Od lewej: Dyrektor Miejskiego Centrum Kultury w Płońsku, Marzena Kunicka; Anna Mateja – Laureatka Nagrody; Burmistrz Miasta Płońska, Andrzej Pietrasik (źródło: ze zbiorów Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska).

Kapituła przyznała także wyróżnienie prof. Romanowi Dudzie za książkę *Historia matematyki w Polsce na tle dziejów nauki i kultury* (IHN PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2019), doceniając jej ważny wkład w budowanie szerokiej panoramy historii matematyki na ziemiach polskich od najdawniejszych czasów po współczesność.

Po ogłoszeniu werdyktu Anna Mateja przybliżyła zebrany postaci Napoleona Cybulskiego (1854–1919) oraz krakowskie środowisko naukowe tego okresu. W swoim wystąpieniu Laureatka opowiedziała o trudnych warunkach pracy w Krakowie, zaangażowaniu Cybulskiego w sprawy edukacji kobiet oraz współpracę w tym zakresie z Odo Bujwidem. Autorka ubolewała, że dokonania Cybulskiego – współodkrywcy adrenaliny, który położył także podwaliny pod rozwój endokrynologii i elektroencefalografii – bardzo szybko poszły w zapomnienie, i wyraziła nadzieję, iż jej książka na nowo przybliży tę postać czytelnikom.

Uroczystość zamknęło złożenie kwiatów i zapalenie zniczy na grobie Jana Jędrzejewicza na cmentarzu miejskim w Płońsku.

Kapituła zachęca autorów, wydawców, członków szeroko rozumianego środowiska naukowo-kulturalnego oraz sympatyków historii nauki i techniki do zgłaszania tytułów do kolejnej edycji konkursu. Termin nadsyłania zgłoszeń upływa 30 kwietnia 2021 r. W konkursie mogą brać udział publikacje, które ukazały się w roku poprzednim. Szczegółowe informacje o regulaminie konkursu znajdują się na stronach Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN (khnit.pan.pl) w zakładce „Nagroda im. Jana Jędrzejewicza”.

Załącznik – książki zgłoszone do ósmej edycji konkursu o Nagrodę im. Jana Jędrzejewicza w roku 2020

- 50 lat Wydziału Biologii Uniwersytetu Warszawskiego we wspomnieniach*, red. Tomasz Jagielski, Izabela Wyszomirska, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019.
- Arendt, Ada. *Archeologia zatroskania. Staropolskie kalendarze w działaniu*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019.
- Duda, Roman. *Historia matematyki w Polsce na tle dziejów nauki i kultury*, Wyd. IHN PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2019.
- Halicka, Beata, *Życie na pograniczach. Zbigniew Anthony Kruszewski. Biografia*, Wyd. IHN PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2019.
- Mateja, Anna. *Poznanwanie Kępińskiego. Biografia psychiatry*. Wyd. Literackie, Kraków 2019.
- Mateja, Anna. *Recepta na adrenalinę. Napoleon Cybulski i krakowska szkoła fizjologów*, Wyd. Czarne, Wołowiec 2019.
- Pospieszny, Tomasz. *Pasja i geniusz. Kobiety, które zasłużyły na Nagrodę Nobla*, Wyd. Po Godzinach, Warszawa 2019.
- Wiśniewska, Monika. *Przedszkola Polski „ludowej”. Ideologizacja instytucji (1944–1965)*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego/Wyd. IPN, Warszawa 2019.
- Wiśniewski, Michał R. *Wszyscy jesteśmy cyborgami. Jak internet zmienił Polskę*. Wyd. Czarne, Wołowiec 2019.
- Wojciechowska, Beata. *Flebotomia i purgowanie, czyli o leczeniu w wiekach średnich*, Wyd. UJK, Kielce 2019.

Barbara Bienias

Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
sekretarz Kapituły Nagrody im. Jana Jędrzejewicza
ORCID 0000-0002-1294-7846